

VÉTÉESKA A JEJÍ PŘEDCHŮDCOVÉ (Od SIA k ČSVTS)

PAVEL B. DRAŠAR

Český svaz vědeckotechnických společností, z.s., Novotného
Lávka 200/5, 110 00 Praha 1 a VŠCHT Praha, Technická 5,
166 28 Praha 6

drasar@csvts.cz; drasarp@vscht.cz

Došlo 11. 5. 2024, přijato

Tento článek mapuje historii Českého svazu vědeckotechnických společností a organizací, které předcházely jeho vzniku, nicméně tak, že existence novější navazovala po linii organizací, členstva, místa, nebo funkcionářů na předchozí, stále však ve formě multioborové celostátní organizace.

Klíčová slova: ČSVTS, SIA, vědeckotechnická společnost, historie, spolek, jednota inženýrů

Česká společnost chemická, z.s. je jedním z členů Českého svazu vědeckotechnických společností. Bude užitečné připomenout si kořeny této střeškové organizace, ale i nepřerušenu kontinuitu deklarovanou, ne vždy zcela zachovanými dokumenty registračními a spolkovými, ale lidmi návazně pracujícími ve všech organizacích, které vzniku dnešního ČSVTS předcházely, kteří přenášeli myšlenku spolku od roku 1865 dodnes.

ČSVTS jako profesní organizace technických odborníků má své kořeny v technicky zaměřených spolcích, které tehdejší odborní pracovníci zakládali už od roku 1833, jako byla např. Jednota pro povzbuzení průmyslu v Čechách.

Ve spolkovém katastru¹ pod signaturou IX/0015 nalezneme multioborový spolek Architekten- und Ingenieur-Verein im Königreiche Böhmen - Jednota architektů a inženýrův v království českém. O jeho založení píše barvitě funkcionář SIA a civilní inženýr stavební² Ing. Emil Adolf Ženatý³:

Několik architektů a inženýrů, mezi nimi architekt Josef Turba, civilní inženýr v Praze (někdy též Türba; 7. 5. 1823 - 14. 5. 1892; předseda Spolku 1865 - 1867), dává popud k první poradě o založení spolku. Schůze byla konána dne 15. března 1865 v restauraci u „Modré hvězdy“ v Praze. (Podle údaje Archivního katalogu fotografií je v Dušní ulici Na Františku, na Starém Městě pražském, vlevo, novostavba čp. 866-I „První asanační hostinec U Modré hvězdy“, zbořena roku 1900⁴. Uličník⁵ Prahy I říká, že od roku 1846 byl v Dušní ulici hotel U modré hvězdy (čp. 864-I, 865-I), jenž byl zbořen při asanaci v roce 1904. Karel Jaromír Erben udává⁶ však, že kolem roku 1870 byl domem u Modré hvězdy čp. 866-I/36 v Dušní ulici).

Po příznivém jednání usneseno svolati schůzi druhou, na které zvolen přípravný výbor a pověřen provedením všech kroků potřebných k ustavení a úřednímu povolení spolku. Dne 26. října 1865 došlo povolení císaře rakouského podle tehdejších předpisů nutné. Stanovy byly schváleny býv. c. k. státním ministerstvem ve Vídni dne 31. října 1865 a byly místodržitelstvím pražským potvrzeny dne 27. ledna 1866. Spolek ustaven na valné hromadě konané dne 20., 21. a 22. února roku 1866. První období činnosti spolku jest charakterisováno snahou po získání, pokud možno velkého počtu členů, a to bez rozdílu národnosti.

Obr. 1, Vlevo hostinec „U Modré hvězdy“ (foto 1899)⁴

V svolání vyzývajícím k přistoupení, zdůrazňuje se tato okolnost a snaha vyhovět oběma národnostem. Představenstvo sestávalo ze 14 členů a ustavilo se takto: předseda: Arch. Josef Turba (1866-1867, pozn. red.), místopředseda: Arch. Alois Turek, jednatel: Ing. Eduard Dellin, pokladník: Ing. Jan Haklik. Ostatní členové představenstva vyjma redaktory zpráv byli bez určitých funkcí. Místnosti spolkové najmuty u Společenstva mistrů zednických a kamenických v Kozí ulici č. 15-L, kde spolek zůstal plných 15 let. Pokud se týče vnitřní činnosti odborné, rozvržena tato na čtyři základní odbory a to: Architektura a stavitelství. Inženýrství a geodesie. Strojnictví a technologie. Chemie a hutnictví. Bylo to odborné rozdělení, jaké navrhováno pro rozdělení studia na vysokých školách technických⁷.

Koncem roku 1866 měl již spolek 175 údů⁸, každý platil roční příspěvek 8 zlatých, nebylo to málo, neboť týdenní plat profesora na pražské polytechnice činil v té době přibližně 40 zlatých, vyššího úředníka 9–15 zlatých, učitele 3 a dělníka 2–4 zlaté.

864	1	—	Markus Plohn. 1851.
	30	Dušní ulice	
865	3	Bílková ulice	Alois. Širšířov. 1846, U Bílků.
	32	Dušní ulice	1857.
866	36	—	Vojtěch Pelikán a m. Mod. hvězda. j. Anna. 1868.

Obr. 2, Z Erbenova „Ukazatele ulic ...“⁶

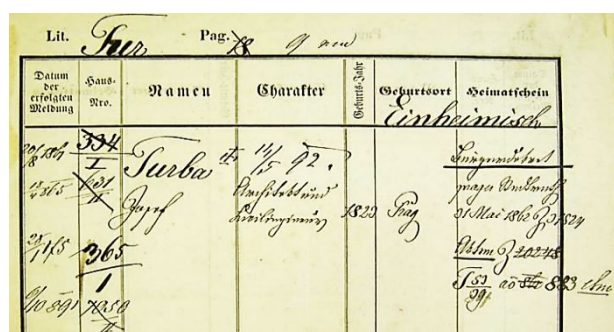
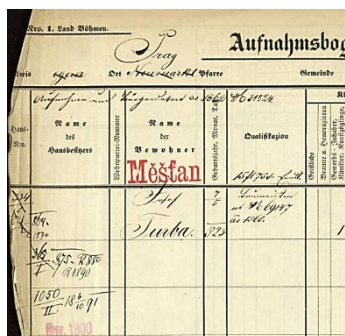
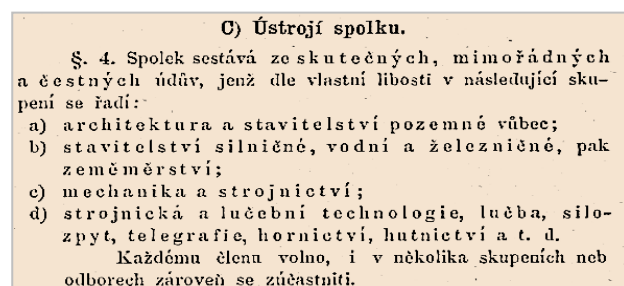
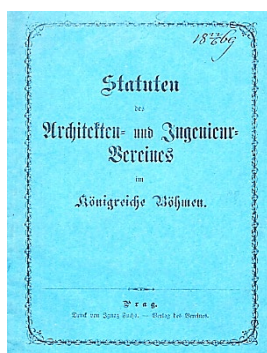
Jednota (později spolek) sídlila na Kozím plácku na Starém městě pražském v domě č.p. 915-I.

— Jednota architektů a inženýrů odbývá dnes večer v místnosti č. 915—I. v 6 hodin večer shromáždění, v kterém prof. v. dr. Wiekler přednáší o pokroku vzhledu stavby železniční. Hosté jenž uvedení jsou členy spolku mají volný přístup.

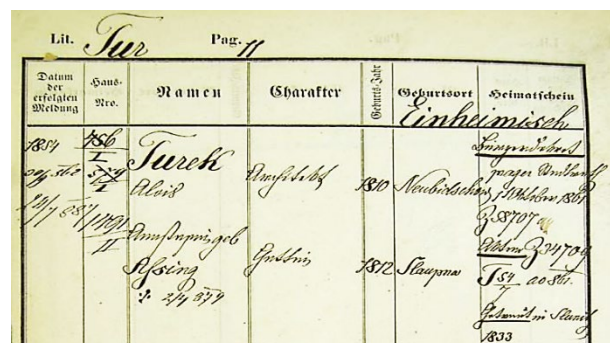
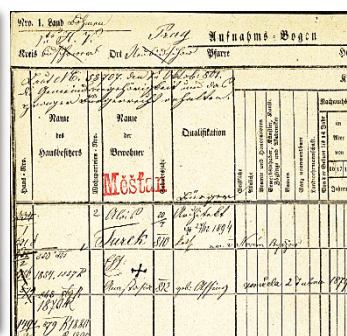
Obr. 3, Oznámení přednášky r. 1866 (cit.⁹)

V roce 1871 byl již přednostou (1868-1871) architekt Alois Turek (20. 7. 1810 - 27. 12. 1894, rada král. Hlavního města Prahy, mecenáš) a spolek čítal 120 členů pražských 191 přespolních, tedy vespolek 283 údů¹⁰. Původní název jednoty byl po vydání královského reskriptu ze dne 12. září 1871 změněn na Spolek architektů a inženýrů v Království českém.

V roce 1887 se obory obhospodařované spolkem rozrostly a čítalo jich sedm „skupin“: 1. architektury, výtvarných umění a pozemního stavitelství; 2. stavitelství vodního, silničního, železničního a geodesie; 3. stavitelství strojního a mechanické technologie; 4. fyziky; 5. chemie; 6. elektrotechniky a fotografie; 7. hornictví a hutnictví.

Obr. 4, J. Turba^{3,11}Obr. 5, Statut spolku¹² z roku 1866 a navržené změny stanov¹³ z konce roku 1866

Ve spolkovém katastru je zapsáno (zřejmě až po roce 1918), že: účelem Spolku jest soustřediti všechny československé inženýry.

Obr. 6, A. Turek^{1,3,11}

nýry a jejich přátele v zájmu pokroku technických věd k podpoře průmyslu a národohospodářství jakož i k domáhání se a k hájení práv akademicky vzdělaných techniků. Tohoto účelu snaží se dosáhnouti: 1) schůzemi, odbornými poradami, přednáškami vědeckými i praktickými, odbornými vycházkami a sjezdy v různých městech českosl. rep.; 2) navazováním a udržováním styků s technickými korporacemi domácími i zahraničními; 3) literárními i jinými podniky, zejména vydáváním odborných technických časopisů, technických a technicko-hospodářských spisů, zřizováním technických sbírek, knihoven, čítáren, pořádáním výstav, atd.; 4) vypisováním cen za technické práce, podporováním technického výzkumnictví a vědeckých prací; 5) poskytováním stavovské ochrany členům; 6) sprostředkováním zaměstnání členům; 7) pěstováním společenských styků; 8) vybudováním a udržováním domu československých inženýrů; 9) všemi jinými zákonnými prostředky k dosažení uvedeného účelu.

Založení Jednoty architektů a inženýrů v království českém bylo nepochybně reakcí na fakt, že se roku 1864 sloučily dva rakouské spolky, založené již v roce 1848, Architekten-Verein a Ingenieur-Verein, do sdruženého spolku, který existuje dodnes, pod názvem Österreichischer Ingenieur- und Architekten-Verein (ÖIAV).

Přestože byla velká snaha v tomto spolku udržet členstvo jak česky, tak německy mluvící (mj. Zprávy Spolku dokonce zpočátku vycházely jak česky, tak německy) došlo, na podnět téhož Josefa Turby, začátkem roku 1869 k odštěpení části členů a založení Deutscher Ingenieur- und Architekten-Verein in Böhmen, jehož existence byla 21. 4. 1869 úředně potvrzena. Jeho prvním předsedou se stal vrchní inženýr Ignaz Homolka

(2. 3. 1839 – 11. 8. 1916)), císařský rada, ředitel a prokurista smíchovských Ringhofferových závodů^{8,14}.

Na straně druhé byl na valné hromadě původního spolku dne 18. 3. 1883 přijat návrh (za přispění Dr. Miroslava Tyrše) na změnu stanov stanovící, že napříště bude jednacím jazykem pouze čeština¹⁵.

Do konce století vznikly mj. ještě spolky příbuzné¹⁶: 1829 Jednota pro povzbuzení průmyslu (a řemesla) v Čechách, 1864 „Isis“, Spolek pro vzdělání v oboru chemie a pomocných věd (Verein zur Ausbildung in der Chemie und der Hilfswissenschaften), 1869 Inženýrská komora pro království České v Praze, 1877 Techniker-Unterstützungs-Verein Gemüthlichkeit, 1877 Spolek hornický a hutnický v Moravské Ostravě, 1877 Spolek oprávněných techniků k provádění staveb pozemních, později (od r. 1886) Jednota stavitelů v král. Českém v Praze, 1884 Spolek posluchačů inženýrství na polytechnickém ústavu království Českého, 1887 Spolek techniků z Plzně a okolí, 1887 Spolek českých techniků v markrabství moravském v Brně.

Obr. 7, I. Homolka^{17, 18}[illegible][illegible]

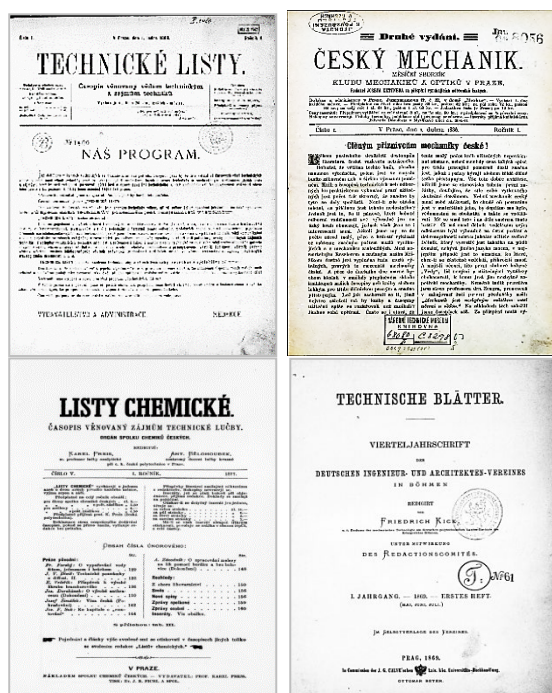
Obr. 8, Spolek inženýrů ve Spolkovém katastru

Spolek vydával celou řadu časopisů:

Obr. 9, Spolkové časopisy

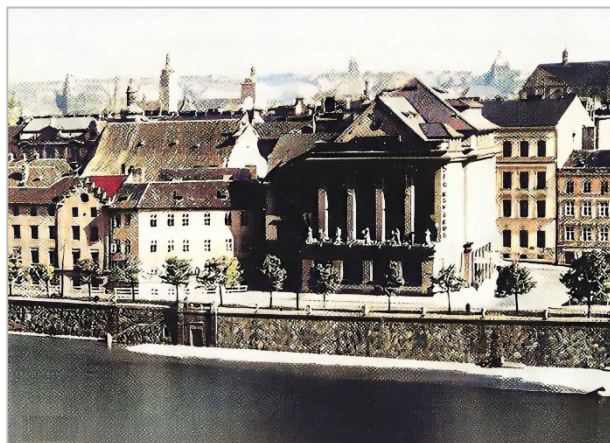
Kromě časopisů inženýrského spolku vycházela řada podobných, často péčí jednotlivých altruistů.

Obr. 10, Technické časopisy

V roce 1925 měl spolek již přes 4000 členů, vydával 3 časopisy, odebíral pro svoji čítárnu 136 odborných časopisů a vydal 23 knih.

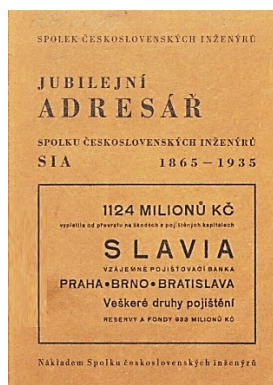
Činnost českého (a později československého) spolku byla velmi intenzivní a dokonce dne 26. května 1929 byl na Dvořákově náměstí (dnes Náměstí Curieových) otevřen „stánek Nad Vltavou“, Dům československých inženýrů^{19,20} (dle návrhu architekta Františka Krásného, s charakteristickým sloupovým průčelím²¹, stavební objekt č. p. 100, Staré Město; dnes je tam novostavba Hotel President). Dům čs. inženýrů byl za okupace zabrán Wehrmachtem pro vojenský lazareť²².

Obr. 11, Dům čs. inženýrů

Spolek sídlil do otevření tohoto domu nejprve na Kozím náměstí (plácku) 915/15-L, v domě náležejícím od roku 1739 pražskému Staroměstskému pořádku zednickému a kamenickému⁶ (Dům Na Zednické²³, včetně hospody zednické, dnes Kozí ulice 7, zřejmě v postranním traktu obráceném na Kozí náměstí č. 35), pak na Václavském náměstí č. 35 (U Papoušků⁶) na rohu tehdejší Mariánské ulice (dnešní Opletalova), v paláci Lažanských (č.p. 1012/2, dnes je tam kavárna Slávie), v Hopfenštokově ulici č.p. 676/1 (dnešní Navrátilova) a na konec v domech č.p. 937/3 (Modrý koník) a 3a Banky stavebních živností a průmyslu v Bredovské ulici (dnešní Politických vězňů), na rohu s ulicí Jindřišskou⁶. Přednášky spolku se konaly postupně v Platýze, v hotelu „Saský dvůr“, v Městské besedě, v Beránkově hotelu, v hotelu „Paříž“ a v přednáškových sálech vysokého učení technického, hlavně v chemickém a fyzikálním ústavě i jinde³.

V roce 1935 měla SIA 17 odborů, 8 zájmových ústředí, 54 zájmových skupin i jednotlivých odborů a jednu pracovní sekci odboru. Z odborů SIA bylo 9 v Čechách, 3 na Moravě, 4 na Slovensku a 1 na Podkarpatské Rusi. Jednotlivé odbory SIA resp. dřívější samostatné inženýrské organizace byly založeny v těchto letech: Bratislava 1919, Brno 1897, České Budějovice 1932, Hradec Králové 1922, Kolín 1934, Košice 1920, Ml. Boleslav 1919, Mor. Ostrava 1922, Most 1928, Olomouc 1919, Pardubice 1904, Plzeň 1887, Praha 1865, Ústí n. L. 1924, Užhorod 1920, Žilina 1926.

Obr. 12, Jubilejní adresář²⁴

Zájmová ústředí sdružující vždy několik stejnorodých skupin odborů SIA byla tato: inženýrů architektů, inženýrů stavebních, inženýrů vodohospodářských a kulturních, inženýrů strojních a z průmyslu, inženýrů chemických, inženýrů lesních, inženýrů vojenských a inženýrů železničních. Sídla a jména jednotlivých zájmových skupin (v počtu 54) jsou uvedena na dalších stránkách tohoto adresáře u příslušných odborů. Pracovní sekci má odbor SIA v Pardubicích a v Litomyšli. Počet členů se blížil 8 000 (cit.²⁴).

Zajímavá byla situace chemických inženýrů v SIA, přidržme se popisu z r. 1925³ prof. Ing. Dr. Cyrila Krauze (21. 7. 1883 – 27. 9. 1942), žáka Votočkova, profesora technologie látek výbušných a trhací techniky a technologie látek organických, děkana na VŠCHT a pozdějšího předsedy SIA:

Obr. 13, C. Krauz²⁵

Spolek Československých Inženýrů mívá již dávno mezi svými členy inženýry chemické, těch bývalo však jen málo, neboť jich většina byla koncentrována hlavně ve „Spolku Českých Chemiků“, nyníjsí to „Československé Společnosti Chemické“. Tato Společnost jest ovšem organizací všechemickou, tj. sdružující v sobě netoliko inženýry, nýbrž i chemiky se studiem univerzitním, absolventy vyšších škol průmyslových, lékárníky aj. Potřeba samostatného centra inženýrů — chemiků byla pocítována již dříve, čehož důkazem jest n. p., že již v letech devadesátých tedy před 35 lety — vycházel u nás vedle „Chemických Listů“ pravidelně „Časopis pro průmysl chemický“, kteréžto časopisy splýnuly r. 1907 v orgán jediný, tj. „Chemické Listy pro vědu a průmysl“.

Se získáním národní svobody a vznikem vlastního státu, v němž bohužel začaly docházeti silného uplatnění vlivy nepříznivé inteligenci vůbec, a zvláště pak kruhům inženýrským, ozvala se nutnost stavovské soudržnosti inženýrů chemických znovu a projevila se především v tom, že počet přihlašujících se chemiků za členy SIA jaksi automaticky a rapidně vzrůstal. Kdežto v dobách převratových bylo možno chemické členy ve Spolku našem spočítati takřka na prstech, bylo jich r. 1923 již více než 50, v letošním roce jubilejním dosáhne pak, ne-li překročí počet ten jistě celé stovky, neboť koncem r. 1924 čítala naše Skupina již 78 členů.

Přihlížejíc k utěšeně vzrůstajícímu počtu členstva z kruhů chemických, svolalo Ústředí SIA na den 15. prosince 1924 schůzi zájemců s cílem ustavení Skupiny chemických inženýrů. Na této schůzi, do níž dostavilo se 13 členů, a to: Ing. Vlád. Kužma, Ing. Jan Staněk, Ing. Ant. Frankl, Ing. Dr. Václ. Zdobnický, Ing. Dr. Jar. Milbauer, Ing. Emil Vaněček, Ing. Radim Volenec, Ing. Dr. Lad. Štěkl, Ing. Dr. Václ. Krupař, Ing. Václ. Čtyřoký, Ing. Fr. Hruška, Ing. Jar. Schneider a Ing. Vlád. Chytrý, bylo jednomyslně zvoleno pětičlenné komitě přípravné, sestávající z kolegů Ing. Dr. Milbauera, Ing. Dr. Zdobnického, Ing. Schneidra, Ing. Frankla a Ing. Hrušky, jehož úkolem bylo zájmovou Skupinu chemickou uvést v život. Přípravné komitě konalo prvou svou schůzi dne 6. ledna 1924, na níž hlavním bodem bylo vyjasnění vzájemného poměru mezi SIA a Čs. Společností Chemickou v důsledku ostré poznámky, která byla uveřejněna v 10. čísle „Chemických Listů“ z roku 1923 pod titulem: „Inženýři padají inženýrům do zad“. Po delší debatě bylo zde usneseno požádati Ústředí SIA, aby vzájemný poměr obou korporací projednalo.

Inženýři padají inženýrům do zad. Českosl. inženýři a architekti konali ve dnech 20. až 24. července t. r. druhý valný sjezd v Košicích, na kterém bylo schváleno utvořit novou sekci chemickou při spolku inženýrů a architektů. Zdaž není to zase tříštění sil, když Českosl. spol. chemická hájí již ode dávna veškeré zájmy chemiků vůbec a inženýrů chemie zvláště, jak ukazuje celá její minulá činnost. Stačí jen poukázat, že ona to byla, která pracovala o uskutečnění inženýrských komor (návrh inž. chemie K. C. Neumann) a že to byl zase chemik, řed. Sehnal, který v býv. rak. říšském parlamentě otázku tu přednesl a hájil. Není tudíž nikterak třeba zřizovati sekci u jiného spolku, a to tím spíše ne, když zájmy obou jsou mnohdy naprosto různé, ba i se kříží. Hanuš.

Obr. 14, Článek v CHL²⁶

Po druhé sešlo se přípravné komitě dne 14. října 1924 a rozhodlo se svolati ustavující valnou hromadu Zájmové Skupiny Chemických Inženýrů na den 3. listopadu 1924. Zároveň bylo na této schůzi vypracováno svolání ke všem inženýrům chemikům, jež bylo pak uveřejněno ve 20. čísle Technického Obzoru a zasláno kromě toho všem členům chemikům SIA.

Do ustavující schůze dne 3. listopadu dostavilo se 10 členů (až na jednoho vesměs pražských). Za přípravný výbor nastínili zde Ing. Dr. Krauz a Ing. Frankl dosavadní činnost a program pracovní, načež přikročeno k volbám funkcionářů. Zvoleni byli tito kolegové: Ing. Dr. Krauz předsedou, Ing. Hrbek místopředsedou, Ing. Frankl I. jednatelem, Ing. Lenz II. jednatelem, Ing. Schneider pokladníkem a tiskovým referentem, Ing. Chytrý pořadatelem, Ing. Hruška zapisovatelem a Ing. Dr. Milbauer delegátem do Ústředí SIA, za náhradníky výborů zvoleni: Ing. Dr. Milbauer, Ing. Dr. Zdobnický, Ing. Dr. Verunáč, Ing. Toužimský, Ing. Kominík a Ing. Dr. Quadrat. Po provedených volbách konstatováno s uspokojením, že počet členů chemických vzrostl již na 78 a že stále docházejí nové a nové přihlášky. Bylo dále rozhodnuto, že schůze měsíční budou konány vždy pravidelně v prvou středu v měsíci o 6. hod. večerní v místnostech SIA, že se vyzvou všechny venkovské odbory SIA k ustavení zájmových skupin chemických a že se uveřejní delší provolání ke všem inženýrům chemickým v Technickém Obzoru (stalo se tak ve 3. č. ročníku 1925).

Koncem měsíce února 1925 čítal SIA již 92 členů z řad inženýrů chemických, převážnou většinou mimopražských. Pražských členů má Skupina Chemická sotva 30, takže stále ještě jest těžko rozvinouti žádoucí činnost, která se prozatím omezuje hlavně jen na získávání nových členů.

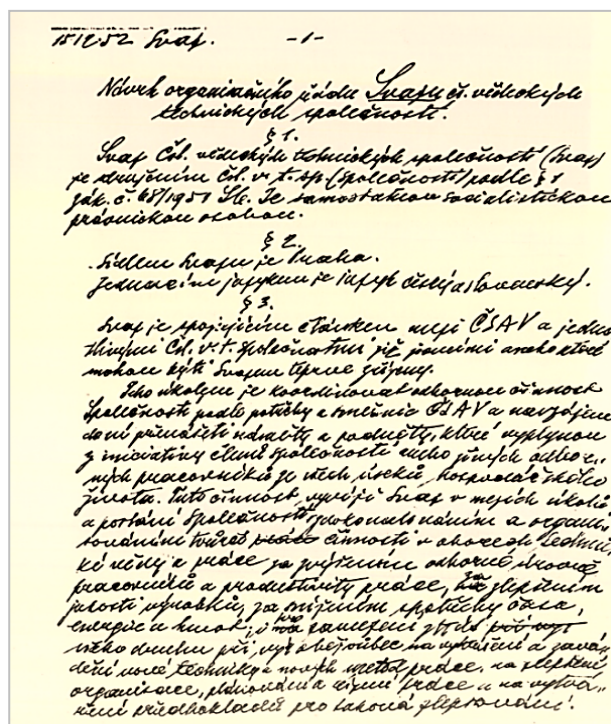
Roku 1866 tedy vznikl inženýrský spolek, který sdružoval široký okruh odborných činností, který po řadě peripetií (spolek existoval jako: Spolek architektů a inženýrů v království Českém (1883), Spolek československých inženýrů a architektů (1919; SIA), Spolek československých inženýrů (1923), Spolek českých inženýrů (1939), Spolek československých inženýrů (1947)), byl podle výnosu Ministerstva vnitra ke 2. 8. 1951 z registrace vymazán. Podobně byl z katastru 23. 6. 1952 vymazán i do jisté míry analogický Svaz přírodovědeckých společností (sig. IX/1120), vzniklý v Praze 17. 11. 1945 a 9. 1. 1959 zanikl i Klub přírodovědecký v Praze (sig. X/0004), založený 24. 10. 1869. Sdružení československých vědeckých pracovníků (sig. IX/1176) vzniklé 12. 10. 1947 v Praze bylo zrušeno 15. 1. 1959. V padesátých letech 20. století probíhala evidentní čistka a byla zrušena řada dalších odborných společností, snaha „popílit“ všechno buržoazní svinstvo“ byla veliká. Po roce 1948 bylo v republice evidováno přes 61 tisíc spolků a zájmových organizací, ze kterých v 50. letech přežilo jen kolem osmi set²⁷. Vznik a kontrolu společenských organizací a spolků upravoval Zákon č. 68/1951 Sb., který sloužil k upevnění komunistické moci.

Nicméně, představenstvo SIA projednalo Směrnici pro činnost klubů, sborů a kroužků techniků a zlepšovatelů v ROH, na mimořádné schůzi dne 6. 2. 1951 a usneslo se doporučit sboru delegátů SIA dne 10. 2. 1951, aby celá dosavadní činnost SIA byla přerazena do Ústředního klubu techniků a zlepšovatelů ROH³² (viz též dále).

Je nutno zmínit, že v době válečné, kdy byly české vysoké školy uzavřeny, měl Spolek inženýrů a architektů velmi významnou roli edukační, kdy pořádal přednášky a semináře (viz Věstník SIA).

Podrobněji líčí konec spolku SIA a začátky ČS VTS historik vědy a techniky Národního technického muzea v Praze Karel Zeihammer¹⁵:

Doba, kterou přinesla poválečná léta, se ale nečekané v mnohém lišila od let před válkou. Znázorňovací tendence a boj proti všemu soukromému a zejména elitářskému zasáhly tehdy hluboce také do činnosti SIA. V prvních letech se SIA sice ještě pokoušel svobodně rozvíjet svoji odbornou činnost, ale již 28. února 1948 byl v SIA členy-komunisty ustanoven Ústřední akční výbor SIA, který ihned spontánně uchvátil řízení spolkových záležitostí. Z rozhodnutí ministerstva vnitra byla následně 2. března 1948 uvalena na SIA národní správa a úpravou stanov ihned zrušen akademický charakter SIA. Byl to počátek systematické kampaně za rozbití stávající struktury SIA. V červenci 1948 byla při Ústředním akčním výboru Národní fronty ustanovena Technická sekce, která sestavila soupis všech technických spolků a připravila návrh na jejich nové uspořádání. Cílem bylo vytvořit „jednotnou organizaci techniků a inženýrů“ na co nejširší základně, ke kterým byli záhy připojeni i zlepšovatelé. Na sjezdu SIA v Brně v roce 1949 se zástupci SIA dohodli s dalšími obdobnými spolky na vytvoření „společné pracovní základny“. V Praze byl za tím účelem zřízen ústřední technický koordinační výbor, který dostal za úkol vypracovat směrnice pro vytvoření nové struktury technických spolků. SIA proto na sjezdu v roce 1949 změnil svůj název na Spolek československých inženýrů a techniků.

Obr. 15. První strana návrhu organizačního řádu ČSVTS sestaveného akademikem Františkem Klöknerem²², v roce 1952

Ve stejné době se začalo o technické spolky zajímat i Revoluční odborové hnutí. Jeho snahou bylo pod pláštíkem stále zdůrazňované organizační roztržičnosti i odstranit zejména jejich výběrovost. Na schůzi předsednictva Ústřední rady odborů, konané 13. ledna 1950, došlo k rozhodnutí, že ROH hodlá sdružit všechny dosavadní stavovské spolky SIA

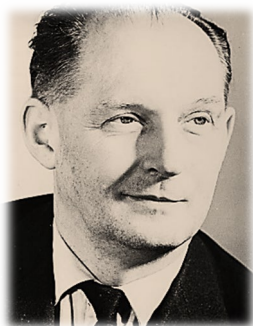
A black and white portrait of an elderly man with white hair and a mustache, wearing a dark suit and a white shirt with a bow tie. He is looking slightly to the right of the camera with a serious expression. The background is dark and out of focus.[illegible]

A black and white photograph of a formal assembly or conference. A speaker stands at a podium on a raised platform, addressing a large audience seated in rows. Several other individuals are seated at a long table behind the speaker, and a man in a suit stands to the right of the stage.

vědeckých technických společností v jednotnou masovou organizaci přidruženou k ROH s novým názvem Československá vědecko-technická společnost – ČSVTS dokončena. Z výběrové organizace se tím konečně podařilo vytvořit masovou organizaci. Členství v ČSVTS se stalo přístupným všem, bez ohledu na dosažené vzdělání, pracovní zařazení a věk. Ve zvoleném předsednictvu ČSVTS však již nenalzáme žádného z bývalých představitelů SIA. Samotná náplň činnosti ČSVTS se oproti minulosti příliš nezměnila. Léta dokola opakované úkoly, jako zvyšování iniciativy pracujících, podpora cílevědomého zlepšovatelského hnutí, včetně tolik zdůrazňované podpory výrobně-technické a ekonomické propagandy, se nadále příliš plnit nedařilo. Náznak změn se projevil až v polovině 60. let v souvislosti se změnami v řízení národního hospodářství. Již na II. sjezdu ČSVTS, konaném v roce 1966, byl ze stanov vypuštěn článek, že je ČSVTS společenskou organizací a v roce 1967 se již začalo uvažovat i o změnách ve struktuře společnosti. Z možností, které se tehdy naskytl, bylo rozhodnuto udělit ústředním výborům jednotlivých společností v rámci decentralizace právní subjektivitu. V dubnu 1968 proto ČSVTS požádala o členství v rámci Národní fronty ČSSR jako samostatná organizace.

Známé jsou i pokusy někdejších představitelů SIA prof. Nejezpy, prof. Hóschla sen. a dalších, vzkřísit tuto instituci v někdejší podobě. Události ze srpna roku 1968 ale učinily všem těchto snahám konec.

Vláda ČSR přijala 16. 3. 1955 usnesení č. 594 o zřízení vědeckotechnických společností při ČSAV. Proto byla zřízena Rada vědeckých společností, jejímž předsedou se stal prof. Dr. Ing. František Brabec, DrSc. (13. 11. 1905 – 30. 1. 1992), dlouholetý rektor ČVUT. Prvá schůze Rady se uskutečnila 17. 9. 1959. Do září 1956 existovalo již 12 těchto společností s 6119 členy²². Rada vědeckých společností existuje, nicméně, dodnes, jako zapsaný spolek a koordinuje 91 vědeckých společností z přírodních, lékařských, společenských a technických oborů, což představuje více než 28 000 členů²⁸.

Obr. 18, F. Brabec^{11,29}

Lit. Průmysl 10. října 1966. Pag.

Čís. domu	Jméno a příjmení	Hodnost neb zaměstnání	Stav	Podpis	Podpis
Čís. domu	Ime a priime	Hodnost neb zaměstnání	Stav	Podpis	Podpis
1097	Brabec	rektor	1886	Brabec	1886
1097	Milouš	rektor	1886	Milouš	1886
1097	Amara	rektor	1886	Amara	1886
1097	Reimová	rektor	1886	Reimová	1886
1097	Brabec	rektor	1886	Brabec	1886

František Brabec (podle katastru, prof. Ing. Dr. Ing. Rudolf Bretschneider, DrSc. z VŠCHT Praha³¹ (8. 8. 1913 – 4. 1. 1985; v katastru uveden omylem jako Josef; nicméně, skutečně byl²² předsedou České rady ČSVTS a místopředsedou ÚR ČSVTS)). Prof. Brabec byl ve funkci potvrzen 1. konferencí ČSVTS 23.-24. 4. 1959.

Československá vědeckotechnická společnost prakticky od svého prvo počátku měla v základech fakt, že je to ona, kdo převzal štafetu Spolku československých inženýrů SIA, zrušeném v roce 1951 (cit.³²).

Obr. 19, R. Bretschneider³¹

ČSVTS při ROH (dle katastru člen Národní fronty) definovala svůj účel: *Usiluje o uplatnění vědeckotechnického pokroku v souladu s vládními usneseními. Shromažďuje a hodnotí pokrokové poznatky a zkušenosti z činnosti vědeckých, technických a ekonomických pracovníků, předních dělníků, vynálezců a zlepšovatelů. Rozvíjí ve spolupráci s dělnickou třídou dobrovolnou tvůrčí práci vědeckotechnické inteligence.*

Tato organizace se skládala z krajských rad a poboček u podniků a institucí, které měly všechny právní subjektivitu. Ústředí Společnosti mělo kanceláře v Praze 1, Na Příkopě 284/29 (naproti Slovanskému domu, kde dnes sídlí část Univerzity Karlovy a řada dalších institucí), později na Josefově, v Široké ulici 25/6, kde dnes sídlí řada firem. V dubnu 1968 na plenárním zasedání ČSVTS se začaly formovat „federalizované“ svazy, český a slovenský. V červnu 1968 byla česká ČVTS přijata za člena Národní fronty²².

V zápise katastru sign. 1/67 je uvedeno, že pokračovatelkou činnosti ČSVTS při ROH je Český svaz vědeckotechnických společností (sign. 1/148) vzniklý rozhodnutím MV ČSR z 21. 10. 1964, který se stal opět rozhodnutím MV ČSR ze dne 17. 8. 1971 Českou vědeckotechnickou společností (podle katastru byl předsedou první náměstek ministra stavebnictví Ing. Václav Pánek a po něm prof. Ing. Bohumil Kvasil, DrSc. Z ČVUT Praha, a pak, roku 1971, prof. Ing. Dr. Ing. Rudolf Bretschneider, DrSc. z VŠCHT Praha^{33,34} (v katastru uveden, opět, jako Josef)). Tato společnost měla již prostší, a méně politický účel: *Usiluje o výměnu zkušeností a informací o rozvoji vědy a techniky a vytváří podmínky pro společenskou a odbornou angažovanost členů při prosazování technického pokroku.*

ČSVTS byla v té době organizována jako spolek základních organizací při závodech, institucích a školách³⁵, pod heslem: „jeden závod, jedna organizace ČSVTS“. Ve dnech 12.-14. června 1961 se konal v Praze 1. Celostátní sjezd ČSVTS, který potvrdil prof. Brabce ve funkci předsedy ÚR ČSVTS. Sjezd rozhodl

i fakta, že ČSVTS měla v roce 1960 již 88 100 členů, o 33 107 více než v roce 1959. Bylo uspořádáno jen v roce 1960 na 31 903 akcí za účasti 1 245 704 účastníků. Na podporu vědeckotechnické činnosti převzala roku 1961 Ústřední rada ČSVTS časopis Technická práce (založený r. 1949), jako svůj tiskový orgán.

Obr. 20, Budova Ústřední rady ČSVTS v Široké ulici³⁶

ÚR ČSVTS, poté, co Brabec požádal o uvolnění z funkce, 13. 7. 1962 zvolila za svého předsedu Ing. Miroslava Šmoka, člena předsednictva Státního výboru pro vysoké školy, poslance NS, náměstka generálního ředitele čs. závodů těžkého strojírenství v Praze a prvního náměstka předsedy Státní komise pro rozvoj, koordinaci vědy a techniky a ministra hutního průmyslu a rudných dolů. Potvrdila to mj. i tajná zpráva Technické informační agentury armády USA a CIA³⁷ z roku 1962.

Obr. 21, ČSVTS jako urychlovač socialismu³⁸

II. Sjezd ČSVTS, konaný ve dnech 3.-5. 3. 1966 zvolil za předsedu ústředního orgánu ČSVTS odborářského matadora Václava Koukolu.

Obr. 22, M. Šmok³⁹

Obr. 23, V. Koukol

V té době existoval (1962⁴⁰-1994⁴¹) i Dům techniky ČSVTS v Praze 1 na Gorkého náměstí 978/23 (dnes Senovážné, na místě bývalého špitálu sv. Ludvíka francouzské kongregace^{6,42} „Na větrném mlýně“, kde sídlily i příbuzné organizace, jako např. Česká vědeckotechnická společnost pro zemědělství, posléze sídlo mnoha firem a institucí). Nicméně, v roce 1967 byla planě naplánována výstavba, dalo by se říci, grandiózního, sedmipatrového Domu techniky ČSVTS Praha, se zastavěnou plochou 80 tis. m² a kapacitou 2500 osob, 70 mm kinem ..., na rohu Národní a Spálené ulice⁴³, v místech dnešního obchodního domu, vybudovaného v letech 1972-1975 na místě dne 4. 7. 1970 odstřelené⁴⁴ ruiny novogotického Šlikovského paláce.

Obr. 24, Projekt pražského Domu techniky⁴³

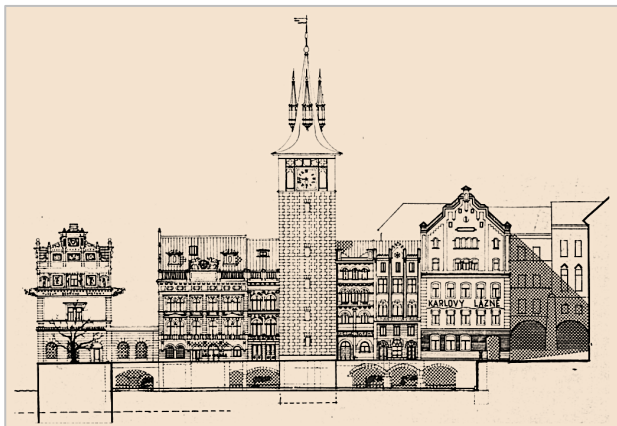
Protože na nároží Spálené a Národní třídy začátkem 70. let výstavba nového pražského Domu techniky ČSVTS nebyla zahájena, ale staveniště bylo předáno v srpnu 1972 stavbě obchodního domu Prior, Česká rada ČSVTS jako spoluinvestor postupně rekonstruovala v letech 1971-1982 chátrající domy na Novotného lávce, dle projektu doc. Ing. arch. Josefa Švástala, CSc.^{45,46}, nákladem 60 mil. Kčs⁴⁷. Využila k tomu mj. usnesení vlády ČSSR č. 21/1973, které Společnosti umožnilo budovat Domy techniky.

Prvotním aktem ovšem bylo, že dne 31. 5. 1969 na základě Hospodářské smlouvy byly budovy čp. 200, 976, 202 a věž

Staroměstských mlýnů předány Českým socialistickým státem do trvalého užívání Čs. komitétu pro vědecké řízení – Institutu poradenství, který vznikl (zřejmě účelově; mj. jeho jediným předsedou byl Ing. Josef Fárka, náměstek federálního ministra paliv) zápisem do katastru 15. 4. 1969. ČSVTS k 1. 1. 1975 pak převzala objekty od Komitétu, na základě delimitace. Později byly přidány ČSVTS i další objekty v okolí.

Český komitét pro VŘ se, po několika administrativních změnách a přejmenování, 1. 10. 1974 stejně začlenil, dle sdělení MV ČSR č. VS/1-1418/74, do ČSVTS¹, a to na základě usnesení čs. federální vlády č. 265 z 19. září 1974.

Hospodářskou smlouvou ze dne 28. července 1975 č. Fin3-SNM743/75 byl pak nemovitý majetek ČSVTS odevzdán do bezplatného trvalého užívání ČVTS s účinností k 1. srpnu 1975.

Obr. 25, Projekt úprav budov na Novotného lávce⁴⁷

Česká VTS, která se etablovala na 1. Sjezdu ČVTS (lépe řečeno české části ČSVTS) v březnu 1969, začala postupně užívat objekty na Novotného lávce od roku 1975. Celá ČSVTS byla tehdy velmi aktivní, jen v roce 1971 uspořádala mj. spolu s CK Čedok zájezdy do zahraničí pro šest tisíc účastníků⁴⁸.

ČSVTS, ČVTS i SVTS byly v té době pevnou součástí Národní fronty⁴⁹. ČSVTS se postupně odpoutala od ROH a na základě dohody s ÚRO začala pracovat samostatně, i když rokem 1972 ROH přebralo zpět⁵⁰ „hnutí vynálezců a zlepšovatelů“. V období, zejména 70. let, bylo obtížné říct, kdo byl pro systém politicky důležitější. Podle zpráv z Rudého práva se v rolích vyzvedávaných systémem střídali porůznu předsedové ČSVTS a ústřední tajemník ČSVTS. V dobách budování socialismu byly složky Vědeckotechnické společnosti zmiňovány v tisku často. Jen v Rudém právu můžeme najít do roku 1990 takových zmínek na půldruha tisíce.

Dne 15. 6. 1973 rozhodlo opět MV, že ČVTS dále vyvíjí činnost v rámci Československé vědeckotechnické společnosti s odkazem na sign. katastru 1/67. Je zřejmé, že mezi položkami 1/67 a 1/148 je v katastru zřejmý nesoulad věcný, jmenný i časový, a to jak vzájemně, tak ve srovnání s jinými zdroji.

Obr. 26, Aktivita ČSVTS v 80. letech³⁶

K období před rokem 1989 píše Zeihammer¹⁵: *Nové pohledy na činnost ČSVTS se promítly zejména do Žofinské rezoluce z dubna 1968, usilující o co největší organizační a hospodářskou samostatnost jednotlivých společností, přetvoření ČSVTS ve federaci odborných společností a o omezení pravomoci centrálního řídicího orgánu. Do organizační struktury ČSVTS se ale následně výrazně promítly změny v souvislosti s federativním uspořádáním státu. ČSVTS se stala federativní organizací, kterou tvořily dvě samostatné organizace: Český svaz vědeckotechnických společností a Slovenská vědeckotechnická společnost.*

Obr. 27., B. Kvasil

Obr. 28, J. Valenta

Obr. 29, B. Benda

Obr. 30, Řád práce

Obr. 31, Řád práce ČSVTS (1978)⁵¹

V období tak zvané normalizace společenských a politických poměrů v Československu, které následovalo po jeho okupaci vojsky Varšavské smlouvy 21. srpna 1968, došlo i v činnosti ČSVTS k postupným změnám v důsledku kterých byla zrušena předchozí usnesení předsednictva i jeho jednotlivých svazů. Stalo se tak na plenární schůzi Ústřední rady ČSVTS v prosinci 1969. Změněn byl i název Českého svazu vědeckotechnických společností na Českou vědeckotechnickou společnost – ČVTS. (pozn. ČSVTS fungoval v té jako nepřímý významný střešový orgán (rada) nad oběma národními společnostmi.) V dalších letech se činnost ČVTS opět vrátila do starých kolejí. Jedno usnesení vedení stihalo druhé, kde pokaždé téměř stejnými slovy byly již po tolikrát opakovaně ukládány ČVTS nové úkoly. Cesty, jak je splnit, měla ukazovat především usnesení z plén a závěrů sjezdů KSC. Na rozdíl od vrcholových politických orgánů ČSVTS a ČVTS, nebyla ale tato usnesení nižšími složkami důsledně respektována, ba často ani v náznamech. ČSVTS byla v těchto složitých letech jednou z mála společenských organizací, která poskytovala svým řadovým členům možnost sdružovat se dle svého výhradně odborného zaměření, zajišťovala jejich další odborný růst a mnohým z nich také pracovat na co možná nejvyšší úrovni.

ČSVTS sehrála v této době významnou roli při nástupu výpočetní techniky do československého hospodářství informační kampaní, poradenstvím a organizováním kurzů práce na počítačích. Mnohé přední osobnosti naší vědy a techniky mohly často jen díky ČSVTS navazovat kontakty se zahraničím a držet tak nejen krok se světem, ale i prezentovat výsledky své vlastní práce na mezinárodním fóru. Časem se v rámci ČSVTS dařilo stále většímu počtu členů účastnit se jak konferencí a symposií ve světě, tak formou tematických zájezdů navštěvovat výstavy, veletrhy a přední průmyslové podniky. Přesto, přes všechny úspěchy ČSVTS v odborné činnosti její členské základny, byl jí v roce 1978 udělen Řád práce nikoliv jako ocenění její odborné, ale především politické práce. Tak přežila ČSVTS do roku 1989.

Je nutno zdůraznit, že potřeba „společenské angažovanosti“ byla pro většinu zaměstnaných lidí do roku 89 podmínka nutná, ale nikoli postačující pro to, aby měli jakž takž klid. ČSVTS poskytla lidem nejen tuto zástěrku, ale umožnila, jak již bylo řečeno, i v podivných dobách, kdy „přituhlo“, nejen dělat to, co lidi zajímalo a bavilo, ale velmi často i získávat informace ze zahraničí, cestovat jak na Východ, tak na Západ a pořádat mezinárodní konference, ale i vydávat knihy a dokonce zvat řečníky na konference ze Západu.

Obr. 32, Funkcionáři ČSVTS se angažovali (VI. Sjezd ČSVTS 16.-17. 4. 1983)

Již 7. 9. 1966 k organizaci zahraničních styků přijala ÚR ČSVTS organizační zásady, které mj. konstatovaly, že: ... *Jde-li o odborné akce v kapitalistických zemích, mohou se jich na vlastní náklad zúčastnit členové ČSVTS, pokud jim ÚR udělí souhlas k uvolnění potřebné částky deviz, kterou si účastník zakoupí. ... Do kapitalistické země může tematický zájezd pořádat jen orgán pověřený ÚR ČSVTS ...*, což na tehdejší dobu bylo nepříliš obvyklé.

Šlo o cosi, co lze přirovnat k „tunelovému efektu“ z teoretické fyziky, kdy probíhají děje „fyzikálně zakázané“. Skutečně politické práci se věnovaly v ČSVTS jen ti, kteří o takovou činnost měli sami zájem a samozřejmě vrcholní představitelé. Částečně tento fakt shrnul Nešpor⁵² mj. pro problematiku sociologie (citujeme zkráceně): *Instituce jako Dům techniky ČSVTS tvořily důležitá, dobově specifická centra sociologického výzkumu a existenčního zajištění sociologů, třebaže (nebo právě proto že) se dnes jeví jako „naprosto nepravděpodobné“ kuriozity.*

Obr. 33, Malý odznak vědeckotechnické společnosti

Samostatnosti se nebrání

PRAHA (ČTK) — Na tiskové besedě informovali ve středu v Praze novináři představitelé ČSVTS o zasedání ústřední rady a předsednictva ČSVTS.

Jednání přijalo závěry týkající se další činnosti této organizace. ČSVTS chce být nepolitickou dobrovolnou organizací techniků, inženýrů, zlejšovatelů a dělníků.

Zasedání zvolilo komisi pro přípravu mimořádného sjezdu ČSVTS, který se má sejít do konce března příštího roku. Bylo rekonstruováno předsednictvo ČSVTS tak, aby v jeho složení neměli nadpoloviční většinu členové některé politické strany.

Ústřední rada ČSVTS se domnívá, že v ČSVTS by mělo dojít k velkým změnám organizační struktury, ke zkvalitnění odborné činnosti. Představitelé ČSVTS řekli, že nebudou bránit snahám některých odborných skupin osamostatnit se. Zdůraznili však, že nové organizace se tak zbaví výhod a služeb, které ČSVTS poskytovala například prostřednictvím domů techniky a podobně.

Obr. 34, Rudé Právo 14. 12. 1989

V přelomovém roce 1989 sídlila Ústřední rada ČSVTS stále v tzv. Spolkovém domě, na adrese Široká 36/5, Praha 1, Josefov. Jejím předsedou byl (od roku 1983) akademik Břetislav Benda (mj. též člen ÚV KSČ a poslanec FS, který kandidoval za ČSVTS⁵³). Funkci předsedy České rady ČSVTS zastával Karel Löbl (mj. též ministr vlády ČSR a poslanec FS, byl též místopředsedou celé ČSVTS). V témže roce se v Praze konal ve dnech 24. až 30. září světový Technický kongres a 12. Valné shromáždění WFEO i zasedání jeho Výkonného výboru a komisi⁵⁴.

Obr. 35, Delegace WFEO roku 1989 u G. Husáka⁵⁵

Zajímavé je, že pozice ČSVTS byla tak významná, že Ladislav Adamec, předseda vlády ČSSR přizval na jednání o novém složení vlády dne 29. 11. 1989 i Břetislava Bendu za ČSVTS⁵⁶. V témže roce byla jmenována do vlády ČSSR i funkcionářka ČSVTS Ing. Květoslava Kořínková, CSc.⁵⁷

Doba šla dál a Československá socialistická republika se přeměnila 29. března 1990 na Československou federativní republiku. Toho roku se bývalá Československá vědeckotechnická společnost „rozdělila“ na Český svaz vědeckotechnických společností a Zváz slovenských vedecko technických spoločností,

neb v souvislosti s neklidem v celé společnosti rostla i nespokojenost české a slovenské rady ČSVTS s personálním obsazením vrcholových funkcí a politickým působením vlastních funkcionářů. Proto se česká rada ČSVTS rozhodla na svém řádném zasedání odvolat předsedu a připravit mimořádný sjezd, který by zvolil nové vedení a vyslovil nedůvěru stávající ústřední radě ČSVTS jako celku. Do funkce předsedkyně českého výkonného výboru a předsedkyně hlavní sjezdové komise byla zvolena Ing. Zdenka Dahinterová z Komise pro klasifikaci zásob ložisek nerostných surovin (členka české rady ČSVTS, místopředsedkyně silikátové společnosti, později zastávala funkci výkonné místopředsedkyně Svazu a GS ČNV FEANI). Obdobná situace byla na Slovensku, kde byl předsedou slovenského výkonného výboru zvolen RNDr. Jozef Kollár⁵⁸, zaměstnanec a pozdější ředitel tehdejšího státního podniku Duslo Šafa (člen slovenské rady ČSVTS). Obě národní rady pracovaly ve vzájemné shodě a dohodly se na dalším společném postupu a bezproblémovém rozdělení majetku.

Dnešní Český svaz vědeckotechnických společností, z.s., pokračovatel někdejšího Spolku architektů a inženýrů v Království českém i pozdějšího Spolku inženýrů a architektů v Československu – SIA⁵⁹, tak vznikl transformací Československé vědeckotechnické společnosti – ČSVTS rozhodnutím mimořádného českého sjezdu ČSVTS ze dne 24. března 1990. Tento sjezd ukončil činnost Československé vědeckotechnické společnosti a deklaroval zánik všech jejích orgánů. Zároveň deklaroval vznik Českého svazu vědeckotechnických společností, jako právního nástupce ČSVTS v České republice a převedl na nový Svaz veškerý majetek a schválil nové stanovy Svazu.

Předsedkyní valné hromady Svazu byla na sjezdu zvolena Ing. Květoslava Kořínková CSc., odbornice na dopravu (ministryně kontroly vlády ČR a poslankyně). Výkonným místopředsedou byl zvolen Ing. Vladimír Fučík, vedoucí ekonomického odboru ČR ČSVTS. Na témže sjezdu byla zvolena Zdenka Dahinterová (Silikátová společnost, později generální sekretářka Českého národního výboru FEANI) předsedkyní Českého výkonného výboru ČR ČSVTS (později zastávala funkci výkonné místopředsedkyně Svazu).

Sjezd na závěr jednání zvolil Květoslavu Kořínkovou první předsedkyní nově ustaveného Svazu.

Z důvodu vyjádření návaznosti činnosti nově ustanoveného českého svazu vědeckotechnických společností na minulou vědeckotechnickou společnost v nových podmínkách rodící se demokratické společnosti v Československu po událostech v listopadu 1989 byl s ohledem na stejné iniciály názvu obou institucí ponechán původní akronym.

Obr. 36, Logo staré a nové

Dne 3. 5. 1990 byl MV ČR registrován, podle zákona č. 83/1990Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů, pod čj. VSP/1-56/90-R, Český svaz vědeckotechnických společností s tím, že Svaz je jednou z nástupnických organizací bývalé Československé vědeckotechnické společnosti. Pod stejným čj. schválilo MV ČR i stanovy nového Svazu. Svaz, ve

svých počátcích, sdružoval jak odborné společnosti, tak i původní závodní a místní pobočky a podobné entity (viz. čj. VSP/1-304/90-R). Oba Svazy (český i slovenský) byly uznány jako právní nástupci po zaniklé Československé vědeckotechnické společnosti a na základě toho pak na ně bylo převedeno vlastnické právo k majetku po původní organizaci. V té době měl ČSVTS 200 tisíc individuálních členů.

ČSVTS po roce 1990 již představuje zcela jiný typ organizace, i když je stále představitelem zejména odborné a technické sféry v ČR. Zcela oproštěn od stranických zájmů a vlivů sice s politiky spolupracuje a mnohdy se je i snaží ovlivnit, ale není jim jakkoliv podřízen, a je ekonomicky zcela samostatnou entitou.

Po skončení funkčního období Květoslavy Kořínkové byli dalšími předsedy Svazu zvoleni chemický technolog doc. Ing. Zdeněk Trojan, CSc., EUR ING (1992-1998; mj. poslanec a poradce předsedy vlády), odborník na letecké konstrukce doc. Ing. Daniel Hanus, CSc., EUR ING (1998-2004, 2007-2013, 2015-2023; mj. AFAIAA, člen podvýboru PS, hostující profesor vysoké letecké školy ENSAE v Toulouse), elektrotechnik prof. Ing. Jiří Pavelka, DrSc. (2004-2007) a kybernetik, prof. Ing. Jaromír Volf, DrSc. (2013-2015; mj. člen poradního výboru předsedkyně ERÚ).

Dnešní (2024) Svaz je zapsán ve spolkovém rejstříku dne 1. 1. 2014 pod číslem L 98 (vedeno u Městského soudu v Praze). Svaz má v katastru nemovitostí zapsáno několik objektů v památkové rezervaci Novotného lávka u Karlova mostu (parcelní čísla/číslo popisné: Staré Město 145/196, 144/195, 147/193, 156/200 (Hever), 157/976 (Šejdovna II, Trnkovy mlýny), 158/199 (Šejdovna*, Štěpánkův mlýn), 163/202 (Bouda, Dvořákův mlýn), včetně bývalé „tmavé“ Novoměstské vodárenské věže p.č. 160/bez č.p., mezi parcelami 157 a 158).

Obr. 37, Budovy ČSVTS na Novotného lávce s čísla popisnými

Obr. 38, K. Kořínková

Obr. 39, Z. Trojan

Obr. 40, D. Hanus

Obr. 41, J. Pavelka

Obr. 42, J. Volf

Podobně jako v roce 1989 byl Svaz pověřen federací WFEO uspořádat světový kongres inženýrů World Engineering Convention v Praze v Kongresovém paláci ve dnech 11. – 13. 10. 2023, spolu se zasedáním WFEO a jeho orgánů, které se konaly v budově Svazu 9. – 15. 10. 2023. Úspěšné akce se konaly pod předsednictvím doc. D. Hanuse. Kongresu se zúčastnili i chemici a přírodovědci.

* Šejdovna, mlýn na kulech

Obr. 43, Předseda organizačního výboru WEC 2024 D. Hanus

Obr. 44, Pohled do sálu WEC 2024

Kongresu WEC 2024 se zúčastnili delegáti ze 76 zemí světa. Příležitost dostali i studenti, kteří se mohli zúčastnit této tradičně nejdůležitější inženýrské akce.

ČSVTS je zakládajícím členem mezinárodní organizace WFEO (Světová federace inženýrských organizací), která byla založena pod záštitou UNESCO dne 4. 3. 1968 v Paříži padesáti vědeckými a technickými sdruženími. Akademik Bohumil Kvasil byl na zasedání v New Yorku v roce 1973 zvolen členem výkonného výboru WFEO na roky 1973-1977. Od 8. VS WFEO v roce 1982 se stal opět zástupce ČSVTS, a to tehdejší předseda ÚR ČSVTS prof. František Valenta, který pracoval jako člen finančně-ekonomické komise WFEO. Na VS WFEO v Nairobi roku 1983 se stal členem výkonného výboru akademik Břetislav Benda. Členem Komise pro výchovu a vzdělávání inženýrů WFEO se v 80. letech stal chemik, akademik Anton Blažej, kterého později nahradila odbornice na kvalitu prof. Růžena Petříková. Korespondentem pro Bulletin WFEO byl stavař, prof. Ladislav Vortuba²². Strojař doc. Jaroslav Jícha byl v letech 1996-2006 zástupcem ČSVTS ve Stálé komise pro inženýrství a životní prostředí WFEO. Kromě toho měla ČSVTS přímé členství v dalších výborech WFEO: VT informace a dokumentace, Energie, Zemědělsko-potravinářské inženýrství a Vzdělání a výchova. V sedmdesátých letech byla ČSVTS členem 26 mezinárodních nevládních organizací.

Svaz je též členem Evropské federace národních inženýrských asociací (FEANI, dnes Engineers Europe).

Kráčejmež tudíž zmužile a čilou myslí na nastoupené dráze dále, podporující se vší horlivostí započaté dílo naše nedadouce se nižádnou zdánlivou povrchností mástí!

Hleďmež jedině k našim potřebám a účelům, osvědčující se vytrvalostí svou důstojnými syny našich předků býti; — a čin spojenými silami provedený zajiště skvělého výsledku se nemine.

Obr. 45, Citát z materiálů SIA z 31. 12. 1866⁶⁰

Předsedkyně a předsedové ČSVTS:

- Brabec** František (1955-1962); ekonom, mj. rektor ČVUT, předseda Československé normalizační společnosti, předseda Československého komitétu pro vědecké řízení, člen CIGRE (Conférence Internationale des Grands Réseaux Electriques) (*13. 11. 1905, †30. 1. 1992),
- Šmok** Miroslav (1962-1966, 1968-1971); technik, mj. člen předsednictva Státního výboru pro VŠ, poslanec NS, náměstek generálního ředitele čs. závodů těžkého strojírenství a první náměstek předsedy Státní komise pro rozvoj a koordinaci vědy a techniky (*28. 8. 1911, †2002),
- Koukol** Václav (1966-1968); pedagog a odborářský matador, mj. tajemník a člen předsednictva ÚRO, člen Státní plánovací komise (*31. 7. 1912, †9. 9. 1972),
- Šmok** Miroslav (1968-1971); viz výše,
- Kvasil** Bohumil (1971-1978); fyzik, mj. předseda ČSAV, člen ÚV KSČ, rektor ČVUT, do roku 1971 předseda ČVTS³³ (*14. 2. 1920, †30. 10. 1985),
- Valenta** František (1978-1983); ekonom, mj. ředitel Ekonomického ústavu ČSAV a člen ÚV NF ČSSR, místopředseda ČSAV (*20. 10. 1928, †13. 6. 2002),
- Benda** Břetislav (1983-1990); elektrotechnik, mj. člen předsednictva ÚV KSČ, poslanec FS (*23. 12. 1925, †4. 8. 2015),
- Kořínková** Květoslava (1990-1992); odbornice na dopravu, mj. ministryně a poslankyně, členka pléna ÚV NF ČSR (*10. 7. 1940),
- Trojan** Zdeněk (1992-1998); strojař a technolog, mj. poslanec a poradce předsedy vlády (*1. 5. 1936),
- Hanus** Daniel (1998-2004, 2007-2013, 2015-2023); odborník na letecké konstrukce, mj. AFAIAA, člen podvýboru PS, hostující profesor vysoké letecké školy ENSAE v Toulouse (*9. 5. 1944),
- Pavelka** Jiří (2004-2007); elektrotechnik, mj. šéfredaktor časopisu Elektrotechnik, volený čs. zástupce ve WG7 ISO, vedoucí Katedry elektrických pohonů (*24. 12. 1935, †24. 8. 2020),
- Hanus** Daniel (2007-2013); viz výše,
- Volf** Jaromír (2013-2015); kybernetik, mj. člen poradního výboru předsedkyně ERÚ (*1. 2. 1954),
- Hanus** Daniel (2015-2023); viz výše.

Zemřel profesor R. Bretschneider

PRAHA (ČTK) — Ve věku 72 let zemřel v pátek 4. ledna prof. ing. dr. Rudolf Bretschneider, DrSc., člen-korespondent ČSAV, nositel Řádu Vítězného února, Řádu práce a vyznamenání Za zásluhy o výstavbu.

Zesnulý patřil k předním odborníkům čes. cukrovarnictví. Dlouhá léta zastával funkci rektora Vysoké školy chemicko-technologické v Praze a do posledních chvil byl vedoucím katedry technologie sacharidů. Své bohaté zkušenosti vědce, pedagoga i hospodářského pracovníka dlouhá léta věnoval i Čs. vědeckotechnické společnosti. Patřil k jejím zakládajícím členům a několik funkčních období vykonával funkci předsedy české rady ČSVTS.

Pohřeb se koná v úterý 15. ledna v 11.30 hodin ve velké obřadní síni strašnického krematoria.

Obr. 46, Rudé právo 8. 1. 1985

Předsedové ČVTS (české rady):

Pánek Václav (1969-1970); politik, mj. první náměstek ministra stavebnictví ČSR, pracovník Předsednictva vlády, poslanec ČNR (*4. 10. 1905, †16. 2. 1976),

Kvasil Bohumil (1970-1971); viz. výše,

Bretschneider Rudolf (1971-1983); chemik, mj. rektor VŠCHT a náměstek ministra potravinářského průmyslu, člen předsednictva VŠ výboru KSČ, po roce 1971 převzal po B. Kvasilovi funkci předsedy ČVTS (*8. 8. 1913, †4. 1. 1985),

Löbl Karel (1983-1989); fyzikální metalurg, mj. ministr vlády ČSR a poslanec FS, místopředseda celé ČSVTS (*21. 9. 1925, †17. 1. 2021).

Czechoslovak Scientific and Technical Society (Československá vědecká a technická společnost) (ČSVTS)			
Chairman	Benda, Bretislav: KSC		Jun 83
First Deputy Chairman	Sedlak, Juraj		Jul 81
Deputy Chairman	Loebl, Karel: ČSS		Jun 83
Leading Secretary	Zlatohlavy, Štefan		Jun 83
Scientific Secretaries	Cermak, Jaroslav		Jun 71
	Vondracek, Stanislav		Jun 83

Obr. 47, Svodka americké CIA⁶² z r. 1988

LITERATURA

Neoznačené fotografie a údaje bez citace jsou z archivu ČSVTS.

- <http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/>, staženo 18. 11. 2023.
- https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=19626, staženo 26. 11. 2023.
- Ženatý E. A.: *Šedesát let činnosti spolku československých inženýrů 1865-1925*, Nákladem Spolku československých inženýrů, Praha 1925.
- <http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/>, sbírka fotografií, „U Modré hvězdy“, staženo 25. 11. 2023.
- <https://www.praha1.cz/mestska-cast/o-mestske-casti/ulicnik/>, staženo 9. 12. 2023.
- Erben K. J.: *Autentický ukazatel ulic a náměstí i čísel domovních král. hl. města Prahy dle nového, starého i nejstaršího číslování*, Fuchs, Praha 1870.
- Organický statut polytechnického ústavu království Českého v Praze*, Zemský výbor král. Českého, Praha 1863.
- Dellin E.: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v Čechách 1, 37 (1866).
- Anonym, *Národní listy 1866*, č. 66 z 8. 3. 1866, str. 2.
- Turek A.: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v Čechách 6, 41 (1871).
- <https://digi.nacr.cz/prihlasky2/>, staženo 2. 12. 2023.

Výkonní místopředsedové a místopředsedkyně Českého svazu vědeckotechnických společností:

Fučík Vladimír (1990-1995), ekonom, původně vedoucí ekonomického odboru ČR ČSVTS,

Dahinterová Zdena (1995-2007), Silikátová společnost, předsedkyně Českého výkonného výboru ČR ČSVTS, poslankyně Sněmovny národů FS ČSFR, později zastávala funkci výkonné místopředsedkyně Svazu a generální sekretářky Českého národního výboru FEANI

Požř Vladimír (2007-2024), chemik, ekonom,

Vidovencová Zora (2024-), přírodovědkyně, ekonomka, pův. vědecká pracovnice, později ředitelka Civic Education Project a vedoucí kanceláře předsedy ČSVTS.

Sebrané informace jasně dokazují sice klikatou, ale prakticky nepřerušenu cestu od Architekten- und Ingenieur-Verein im Königreiche Böhmen z roku 1865, přes SIA, RVTS, RVS, různé formy Vědeckotechnické společnosti, až k dnešnímu Českému svazu vědeckotechnických společností ať již po linii organizací, členstva, místa, nebo funkcionářů, stále však ve formě multioborové celostátní organizace.

Svaz jako takový, který dnes zastřešuje 67 členských odborných a profesionálních spolků, ve všech svých historických formách měl a má bezesporu významné místo v historii vědy a techniky v našich zemích. Pouze podíváme-li se do Národní knihovny, najdeme téměř 3400 titulů (knih, ročenek a časopisů), nesoucích označení ČSVTS.

Česká společnost chemická se stala členem Českého svazu vědeckotechnických společností dnem 18. 4. 1990.

PODĚKOVÁNÍ

Autor vyjadřuje poděkování Ing. Zdence Dahinterové, která byla dlouholetou funkcionářkou ČSVTS i před rokem 1990, za cenné faktické připomínky a Ing. Radmile Řápkové za pečlivou technickou korekturu.

12. *Spolek architektů a inženýrů v Království českém: Statuten des Architekten- und Ingenieur- Vereines im Königreiche Böhmen*, Verlag des Vereines, Prag 1866.
13. Jahn C. B. A., Schmidt G., Nosek B., Schleif J., Kristen J., Rosenberg A.: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v Čechách 1, 43 (1866).
14. Redakce: Technische Blätter, Vierteljahrschrift des Deutschen Ingenieur- und Architekten-Vereines in Böhmen, 18, 248 (1886).
15. Zeithammer K.: *150 let od založení Spolku architektů a inženýrů v Království českém*, Asociace strojních inženýrů a ČSVTS, Praha 2015.
16. Lašťovka M.: *Pražské spolky, soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895-1990*, Scriptorium, Praha 1998.
17. Eckerth W.: Technische Blätter 48, (1) 148 (1916).
18. <https://katalog.ahmp.cz/pragapublica/>, Homolka Ignaz, staženo 9. 12. 2023.
19. Pičman F.: *Dům československých inženýrů*, v knize: Stocký J.: *Ohlas soudobé inženýrské práce*, Sborník vydaný k 10. sjezdu československých inženýrů v Praze 1930, str. 28, Odbor Spolku československých inženýrů, Praha 1930.
20. Redakce: Chem. Listy Vedu Vyzkum 23, 299 (1929).
21. Sýkora V.: Architekt SIA 28, 67 (1929).
22. Čermák J., Táborský R. (red.): *Příspěvky k historii ČSVTS díly I. až III.*, DT ČSVTS, Praha 1982.
23. https://cs.wikipedia.org/wiki/Dům_Společenstva_pražských_stavitelů, staženo 3. 12. 2023.
24. Kolektiv: *Jubilejní adresář Spolku československých inženýrů SIA 1865-1935*, SIA, Praha 1935.
25. Milbauer J.: *České vysoké učení technické v Praze 1938-1945*, nákladem vlastním, Praha 1948.
26. Hanuš: Chem. Listy Vedu Prum. 17, 334 (1923).
27. Kaplan K.: *Kořeny československé reformy 1968*, Doplněk, Brno 2002.
28. <http://rvs.paleontologie.cz/>, staženo 2. 12. 2023.
29. http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/Soubor:-Brabec_Frantisek.jpg, staženo 16. 11. 2023.
30. Srb F.: *KSČ o úloze odborů při výstavbě socialismu sborník usnesení a dokumentů*, str. 440, Práce, Praha 1962.
31. Kadlec P.: Listy Cukrov. Reparske 129, 317 (2013).
32. Žabka J.: Příspěvky k historii ČSVTS 1, 25, 1982.
33. zk.: Lidová demokracie 27, č. 146, 22. 6. 1971, str. 4.
34. Kadlec P.: Listy Cukrov. Reparske 129, 317 (2013).
35. Beneš F.: *Instrukce MŠK č. 16 z 30. 11. 1959*, čj. 53212/59-II/5.
36. ÚR ČSVTS: *Československá vědeckotechnická společnost*, Obzor, Bratislava 1984.
37. Anonym: *Scientific information report organization and administration of Soviet science*, AD No. 333357, CIA, Washington 1962.
38. Hudec V., Snopková M.: *Výběrový přehled československých organizací z oboru řízení*, Institut řízení, Praha 1968.
39. <https://rybari-nekor.cz/historie/>, staženo 17. 1. 2024.
40. ph: Rudé právo, 57-58, č. 38 z 15. 2. 1977, str. 2.
41. *Zápis VH ČSVTS ze dne 20. 10. 1995*, který zmiňuje likvidaci DT Praha k 31. 12. 1994 a vyhlášení konkursu.
42. Spoustová L.: *Kaple v pražských nemocnicích v době vlády Josefa II do začátku I světové války*, bakalářská práce, KTF UK, Praha 2007.
43. Anonym: *Pražský Dům techniky*, Práce, Praha 1967.
44. Rudé Právo 50-51, č. 158 z 6. 7. 1970, str. 2.
45. Švástal J.: Pozemní stavby 30, 339 (1982).
46. Švástal J.: Pozemní stavby 21, 179 (1973),
47. Švástal J.: *Architektura ČSR 1983*, 439.
48. hb: Lidová demokracie 27, č. 10, z 13. 1. 1971, str. 4.
49. Koranda F.: *KSČ a politický systém ČSSR*, Svoboda, Praha 1981.
50. Jašík L.: Rudé právo 52-53, č. 120 z 24. 5. 1972, str. 3.
51. zr.: Pravda 59, č. 75, z 30. 3. 1978, str. 1.
52. Nešpor Z. R.: Sociologický časopis 50, 107 (2014).
53. Redakce: Rudé právo 66, č. 123, str. 3 z 28. 5. 1986.
54. Ústav zemědělských a potravinářských informací, Česká akademie zemědělských věd: *Zemědělská technika* 35, 280 (1989).
55. ČTK: Rudé právo 69-70, č. 228 z 27. 09. 1989, str. 1.
56. ČTK: Rudé právo 69-70, č. 282 z 30. 11. 1989, str. 1.
57. Redakce: Rudé právo 69-70, č. 285 z 4. 12. 1989, str. 4.
58. Kratochvílová V.: *Adresář politických stran, hnutí a sdružení občanů v ČSFR*, ÚVTEI, Praha 1990.
59. Balda M., Popelka M.: Rudé právo 49-50, č. 152 z 1. 7. 1969, str. 2.
60. Redakce: Zprávy Spolku architektů a inženýrů v Čechách, 1, 40 (1866).
61. vař.: Rudé Právo 51-52, č. 146 z 22. 6. 1971, str. 2.
62. *Directory of Czechoslovak Officials*, AD-A198 631, CIA, Langley 1988.

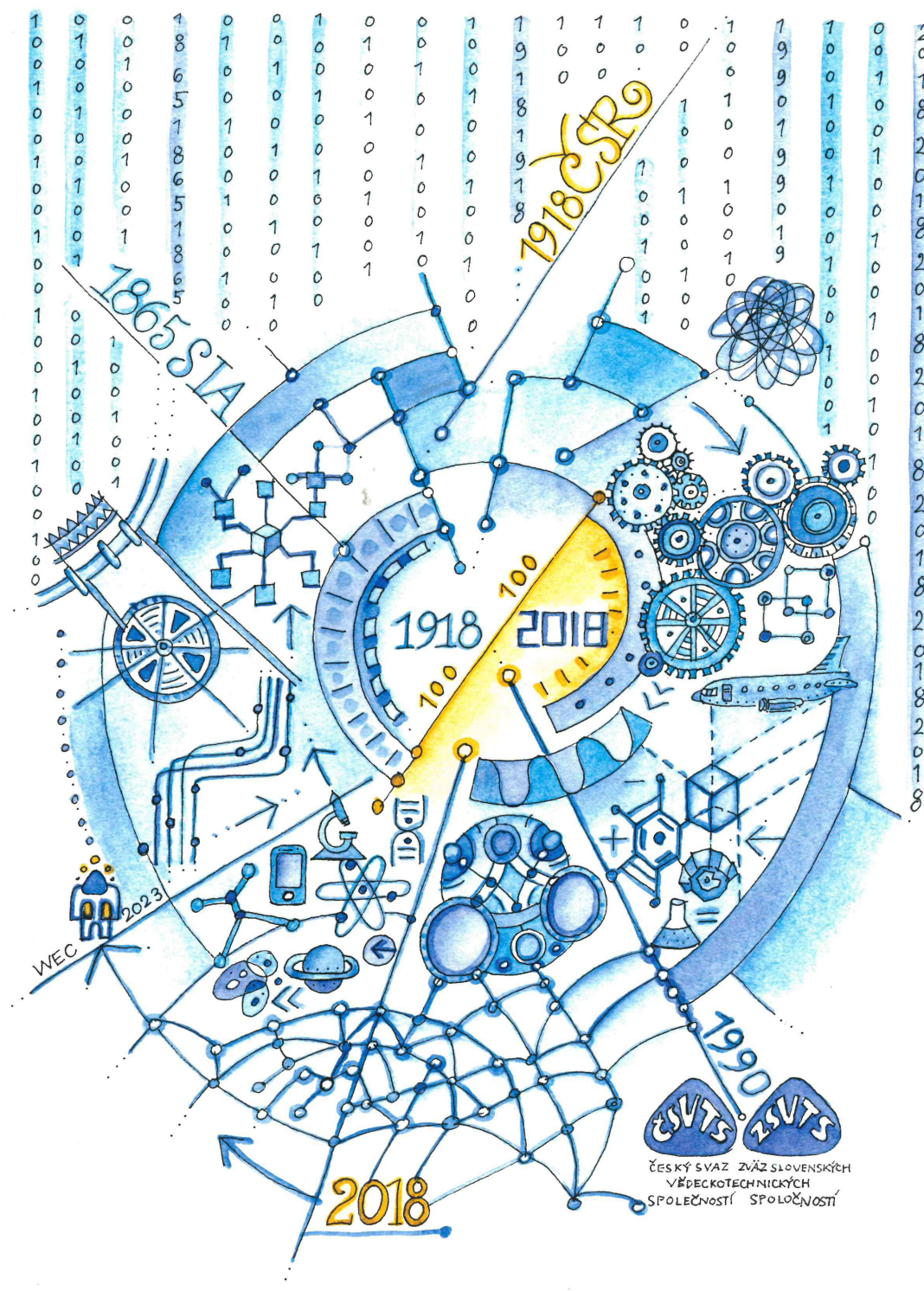
VÉTĚESKA AND ITS PREDECESSORS (From SIA to ČSVTS)

PAVEL B. DRAŠAR

Czech Association of Scientific and Technical Societies, Novotného Lávká 200/5, 110 00 Praha 1 and University of Chemistry and Technology, Prague Technická 5, 166 28 Praha 6
drasar@csvts.cz; drasarp@vscht.cz

This article maps the history of the Czech Association of Scientific and Technical Societies and organizations that preceded its creation, however, in such a way that the existence of the newer one followed the line of organizations, membership, location, or functionaries of the previous one, but still in the form of a multidisciplinary national organization.

Keywords: ČSVTS, SIA, scientific and technical society, history, association, union of engineers

Obr. 47, Historie ČSVTS, grafický list, Akad. mal. Tatiana Svatošová

CZECH CHEMICAL SOCIETY SYMPOSIUM SERIES • ročník/volume 22 (2024), čís./no. 3 • ISSN 2336-7202 (Print), ISSN 2336-7210 (On-line) • ISSN 2336-7229 (CD-ROM) • evidenční číslo MK ČR E 21999 • Vydává Česká společnost chemická jako časopis Asociace českých chemických společností ve spolupráci s VŠCHT Praha, s ČSPCH a ÚOCHB AV ČR za finanční podpory Rady vědeckých společností ČR, Akademie věd ČR, Nadace Český literární fond a kolektivních členů ČSCH • IČO 444715 • Published by the Czech Chemical Society • VEDOUcí REDAKTOR/EDITOR-IN-CHIEF: V. Vyskočil • REDAKTORI/ EDITORS: J. Barek, E. Benešová, P. Drašar, P. Holý, P. Chuchvalec, M. Jurásek, Z. Kolská, B. Kratochvíl, J. Masák, J. Podešva, P. Šmejkal, V. Vyskočil; Webové stránky: P. Drašar • TECHNICKÁ REDAKTORKA/EDITORIAL ASSISTANT: R. Řápková • Redakce čísla (ISSUE EDITOR) P. Drašar • ADRESA PRO ZASÍLÁNÍ PŘÍSPĚVKŮ/ MANUSCRIPTS IN CZECH, SLOVAK OR ENGLISH CAN BE SENT TO: Chemické listy, Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1; tel./phone +420 221 082 370, e-mail: chem.listy@csvts.cz • PLNÁ VERZE NA INTERNETU/FULL VERSION ON URL: <http://www.ccsss.cz> • TISK: TG TISK s.r.o., 5. května 1010, 563 01 Lanškroun • SAZBA, ZLOM: ČSCH, Chemické listy • Užití tohoto díla se řídí mezinárodní licencí Creative Commons Attribution License 4.0 • Cena výtisku / Single issue price 180 Kč • This journal has been registered with the Copyright Clearance Center, 2322 Rosewood Drive, Danvers, MA 01923, USA, where the consent and conditions can be obtained for copying the articles for personal or internal use • Pokyny pro autory najdete na <http://www.ccsss.cz>, zkratky časopisů podle Chemical Abstract Service Source Index (viz <http://cassi.cas.org/search.jsp>) • Molekulární námět na obálce: Vladimír Palivec • Dáno do tisku 14.5.2023.